

VUURWERK

Misschien is Edinburghs vreselijke onvermogen zich te uiten,
Edinburghs zwijgen over alles wat het zou moeten zeggen,
Slechts de stilte die voorafgaat aan de donder,
De bevrijdende explosie, nu zo dreigend onderdrukt?

HUGH MACDIARMID

We worden allemaal tot niet meer dan stof in de grond.

TOM WAITS

Hij had kunnen schreeuwen wat hij wilde.

Ze bevonden zich ondergronds, op een hem onbekende plek, een kille oude plek, maar wel elektrisch verlicht. En hij werd gestraft. Het bloed druppelde van zijn lichaam op de aarden vloer. Hij hoorde geluiden als verre stemmen, iets dat zich achter de ademhaling van de mannen om hem heen bevond. Spoken, dacht hij. Gekrijs en gelach: de geluiden van een leuk avondje stappen. Hij moest zich vergissen; hij beleefde een slecht avondje hangen.

Zijn blote tenen raakten de grond maar net. Zijn schoenen waren uitgegaan toen ze hem de trap af hadden gesleurd. Zijn sokken waren iets later gevolgd. Hij leed pijn, maar pijn kon overgaan. Pijn duurde niet eeuwig. Hij vroeg zich af of hij ooit weer zou kunnen lopen. Hij herinnerde zich dat de loop van de revolver zijn knie raakte en elektrische golven door zijn been joeg.

Zijn ogen waren gesloten. Hij wist dat hij als hij ze opendeed vlekken van zijn eigen bloed op de witgekalkte muur zou zien, een muur die naar hem toe leek te buigen. Zijn tenen bewogen nog steeds langs de grond in het warme bloed. Wanneer hij probeerde iets te zeggen, voelde hij zijn gezicht kraken: opgedroogde zilte tranen en zweet.

Het kon raar lopen in een mensenleven. Je kon liefdevol zijn opgevoed en toch het slechte pad op gaan. Je kon monsterlijke ouders hebben en toch keurig opgroeien. Zijn leven was noch het een, noch het ander geweest. Of beter gezegd, het was het allebei geweest, want hij was evenzeer gekoesterd als verstoten geweest. Hij was zes toen hij de hand van een grote man schudde. Er had meer genegenheid tussen hen moeten zijn, maar die was er niet. Hij was tien en zijn moeder zag er uitgeput uit terwijl ze gebogen over de gootsteen de vaat deed. Ze wist niet dat hij in de deuropening stond, terwijl ze even met haar handen op de rand van de gootsteen steunde. Hij was dertien toen hij werd ingewijd in zijn eerste bende. Met de randen van een spel kaarten ontvelden ze de knokkels van zijn vingers. Dat

deden ze om beurten, alle elf. Het bleef pijn doen tot hij erbij hoorde.

Nu klonk er geschuiifel. En de loop van de revolver werd tegen zijn nek gedrukt, wat nog meer golven teweegbracht. Hoe kon iets zó koud zijn? Hij haalde diep adem en voelde de spanning in zijn schouderbladen. Er kon niet meer pijn komen dan hij al voelde. Hij hoorde een hijgende ademhaling vlak bij zijn oor en toen weer de woorden.

'Nemo me impune lacessit.'

Hij opende zijn ogen om de spoken te zien. Ze zaten in een rokerige kroeg rond een lange rechthoekige tafel en hieven hun glazen wijn en bier. Een jonge vrouw hing op de knie van een eenbenige man. De glazen hadden stelen maar geen voetstuk; je kon ze pas op tafel zetten als ze leeg waren. Er werd een toast uitgebracht. Mannen in keurige pakken zaten schouder aan schouder met bedelaars. Er was geen onderscheid, niet in het schemerduister van de kroeg. Toen keken ze naar hem, en hij probeerde te glimlachen.

Hij voelde de laatste explosie wel, maar hoorde hem niet meer.

1
Het was misschien wel de ergste zaterdagavond van het jaar, en misschien had inspecteur John Rebus daarom wel dienst. Daar zag God in zijn hemel wel op toe. Er was die middag een derby gespeeld tussen de Hibs en de Hearts in het stadion aan Easter Road. Supporters waren op weg naar huis in het stadscentrum blijven hangen om te veel te drinken en wat van het Festival mee te pikken.

Het Edinburgh Festival was een nagel aan Rebus' doodskist. Al jarenlang ging hij de confrontatie ermee aan en probeerde het te vermijden. Hij vervloekte het en werd erdoor meegesleept. Er waren mensen die zeiden dat het eigenlijk niet bij Edinburgh hoorde, een stad die voor het grootste deel van het jaar slaperig, gematigd en ingetogen leek. Maar dat was onzin: de geschiedenis van Edinburgh stond bol van volledige vergunningen en oproerig gedrag. Maar het Festival, en vooral de Festival Fringe*, was anders. Het moest het hebben van het toerisme, en waar toeristen waren, daar waren problemen. Zakkenrollers en inbrekers kwamen als op afspraak naar de stad, terwijl de voetbalsupporters, die meestal het stadscentrum meden, zich plotseling opwierpen als de hartstochtelijke verdedigers ervan en de vreemde indringers uitdaagden die de terrasjes op High Street bevolkten.

Vanavond zou het weleens tot een flinke botsing kunnen komen.

'Het is vreselijk daar,' had een agent die even rust kwam zoeken in de kantine al opgemerkt. Rebus geloofde hem maar al te graag. De cellen raakten aardig vol en de processen-verbaal stapelden zich op. Een vrouw had haar dronken man met zijn vingers in de keukenmachine geduwd. Iemand lijmdde geldautomaten dicht met tiensecondenlijm en sneed later de gleuf open om het geld te pakken. In

* Het Edinburgh Festival vindt elk jaar in de maand augustus plaats. Een vast onderdeel is de Fringe: voorstellingen van alternatieve en beginnende theatergroepen (vert.).

de omgeving van Princes Street werden tasjes gestolen. En de Blikjesbende was weer actief.

De Blikjesbende werkte volgens een simpel recept. Ze stonden bij bushaltes en boden eenzame wachtenden een slok uit hun blikje aan. Ze zagen er indrukwekkend uit en het slachtoffer kon het aanbod niet afslaan, niet wetend dat het bier of de cola verpulverde Mogadonpillen of soortgelijke snelwerkende tranquillizers bevatte. Zodra het slachtoffer van zijn stokje was gegaan, beroofde de bende hem van zijn geld en kostbaarheden. Als je dan wakker werd, had je een duf hoofd, of in het ergste geval een leeggepompte maag. En in ieder geval een lege portefeuille.

Intussen was er ook weer een bommelding, ditmaal via een telefoontje naar de krant in plaats van naar Lowland Radio. Rebus was naar het gebouw van de krant gegaan om een verklaring op te nemen van de journalist die het gesprek had aangenomen. Het was daar een gekkenhuis vol critici die hun verslagen over het Festival en de Fringe uitwerkten. De journalist had geantwoord aan de hand van zijn aantekeningen.

‘Hij zei alleen maar dat we het Festival onmiddellijk moesten stopzetten, anders zouden we er spijt van krijgen.’

‘Klonk hij serieus?’

‘Heel serieus.’

‘En had hij een Iers accent?’

‘Zoiets, ja.’

‘Was het geen nep?’

De verslaggever haalde zijn schouders op. Hij wilde zijn verhaal afmaken, en Rebus liet hem verder met rust. Dat was al het derde telefoontje van die week, waarbij elke keer was bedreigd met bommen of een andere verstoring van het Festival. De politie nam het dreigement serieus. Wat moesten ze anders doen? Tot dusver hadden de toeristen zich niet laten afschrikken, maar er werd aangedrongen op veiligheidscontroles voor en na elke voorstelling.

Toen hij weer op bureau St Leonard's terug was, bracht Rebus verslag uit aan zijn hoofdinspecteur en daarna probeerde hij nog wat papierwerk af te maken. Met zijn masochistische instelling hield hij wel van de late dienst op zaterdag. Je zag de stad in haar vele gedaanten. Je kreeg zo een kijkje in de grijze ziel van Edinburgh. Zonde en kwaad waren niet zwart – hier had hij met een priester over

gediscussieerd – maar anoniem grijs. Je zag ze de hele nacht, de spiedende grijze gezichten van de onverlaten en ontevreden, de vrouwenverkrachters en de messentrekkers. Dwalende blikken van figuren die zich nergens om bekommerden, behalve om zichzelf. En als je John Rebus was, bad je dat zo weinig mogelijk mensen te dicht in de buurt van die anonieme grijsheid kwamen.

Daarna ging je naar de kantine, waar je wat moppen tapte met de jongens, met een glimlach op je gezicht of je nu luisterde of niet.

‘Inspecteur, kent u die al van die inktvis met die snor? Hij gaat een restaurant binnen en...’

Rebus verplaatste zijn aandacht van de agent naar de rinkelende telefoon.

‘Inspecteur Rebus.’

Hij luisterde even, waarbij de glimlach van zijn gezicht verdween. Toen legde hij de hoorn op de haak en nam zijn jasje van de stoel-leuning.

‘Slecht nieuws?’ vroeg de agent.

‘Geen leuke mop in ieder geval.’

High Street puilde uit van de mensen, van wie de meesten maar wat rondneusden. Overall doken steeds weer jonge mensen op die probeerden enthousiasme te kweken voor de Fringe-producties die zij steunden. Steunden? Vaak speelden ze zelf de hoofdrollen. Ze drukten folders in handen die al behoorlijk gevuld waren met andere folders.

‘Maar twee pond, voor de mooiste voorstelling!’

‘Zo’n show krijgt u nergens anders te zien!’

Er waren jongleurs en mensen met beschilderde gezichten, en er klonk een kakofonie van muzikale wanklanken. Waar elders ter wereld troffen doedelzakken, banjo’s en kazoes elkaar in zo’n helse strijd tussen straatmuzikanten?

Inwoners van de stad zeiden dat dit Festival rustiger was dan het vorige. Dat zeiden ze al jaren. Rebus vroeg zich af of er ooit wel een hoogtepunt was geweest. Hij vond het zo al druk genoeg.

Hoewel het een warme avond was, hield hij de raampjes van zijn auto gesloten. Maar desondanks werden er, terwijl hij langzaam voortreed, folders onder zijn ruitenwissers geschoven die hem een groot deel van zijn uitzicht benamen. Zijn vloeken ketsten af op de

onaantastbare glimlach van de toneelstudenten. Het was tien uur, nog niet zo lang donker; dat was het mooie van een Schotse zomer. Hij probeerde zichzelf voor te stellen op een verlaten strand of op een bergtop, alleen met zijn gedachten. Wie probeerde hij nu iets wijs te maken? John Rebus was altijd alleen met zijn gedachten. En op dit moment dacht hij aan een borrel. Over een uurtje of twee zouden de bars sluiten, tenzij ze de speciale vergunning om laat open te mogen blijven tijdens het Festival hadden aangevraagd (en meestal ook hadden gekregen).

Hij reed naar de City Chambers, het stadhuis, tegenover St Giles' Cathedral. Je verliet High Street en je reed onder een van de twee stenen bogen door, een kleine parkeerplaats op tegenover de Chambers. Een agent in uniform hield de wacht bij een van de bogen. Hij herkende Rebus, knikte en stapte opzij. Rebus parkeerde zijn auto naast de patrouillewagen, zette de motor af en stapte uit.

'Goeienavond, inspecteur.'

'Waar is het?'

De agent knikte in de richting van een deur bij een van de bogen, in de zijmuur van de Chambers. Ze liepen ernaar toe. Er stond een jonge vrouw naast de deur.

'Inspecteur,' zei ze.

'Hallo, Mairie.'

'Ik heb haar gezegd dat ze moest verdwijnen, inspecteur,' verontschuldigde de agent zich.

Mairie Henderson negeerde hem. Haar blik was op die van Rebus gericht. 'Wat is er aan de hand?'

Rebus gaf haar een knipoog. 'De Loge, Mairie. Je weet, we komen altijd in het geheim bijeen.' Ze keek hem afkeurend aan. 'Goed dan, laat me raden. Op weg naar een voorstelling, of niet?'

'Dat wás ik, tot ik die opschudding zag.'

'Zaterdag is toch jouw vrije dag?'

'Journalisten hebben nooit vrij, inspecteur. Wat is er achter die deur?'

'Hij heeft glazen ruiten, Mairie. Kijk zelf maar.'

Maar alles wat je kon zien door die ruiten was een smal portaal met deuren achterin. Een van die deuren stond open en daarachter was een trap zichtbaar die naar beneden leidde. Rebus wendde zich tot de agent.

‘Zorg voor een goede afzetting. Iets vóór de bogen om de toeristen tegen te houden voordat de voorstelling begint. Vraag assistentie over de radio als je die nodig hebt. Excuseer me, Mairie.’

‘Dus er is hier wel degelijk iets aan de hand?’

Rebus liep langs haar, opende de deur en sloot die weer achter zich. Hij begaf zich naar het trappenhuis, dat verlicht werd door een kaal peertje. Voor zich uit hoorde hij stemmen. Onder aan de eerste trap ging hij een hoek om, waar hij het gezelschap aantrof. Er zaten twee tienermeisjes en een jongen; de meisjes beefden en huilden. Bij hen stond een agent in uniform en een man die Rebus herkende als een dokter hier uit de buurt. Ze keken allemaal op bij zijn nadering.

‘Dit is de inspecteur,’ zei de agent tegen de tieners. ‘Oké, wij gaan weer naar beneden. Jullie blijven hier.’

Rebus perste zich langs de jongelui en zag hoe de dokter bezorgd naar hen keek. Hij gaf de dokter een knipoog, waarmee hij wilde zeggen dat ze er wel overheen zouden komen. De dokter leek daar niet zo zeker van.

Gezamenlijk daalden de drie mannen de volgende trap af. De agent had een zaklantaarn bij zich.

‘Er is wel elektriciteit,’ zei hij. ‘Maar er zijn een paar lampen verdwenen.’ Ze liepen door een smalle gang, waarvan het lage plafond nog verder verlaagd werd door luchtkokers, verwarmingsbuizen en andere leidingen. Er lagen stellingbuizen op de vloer gereed om in elkaar gezet te worden. Er leidden nog meer trappen omlaag.

‘Weet u waar we zijn?’ vroeg de agent.

‘Mary King’s Close,’ zei Rebus.

Niet dat hij hier ooit beneden was geweest. Maar wel in soortgelijke ondergrondse straten onder High Street. Hij was op de hoogte van het bestaan van Mary King’s Close.

‘Het verhaal gaat,’ zei de agent, ‘dat door de pest die hier in de zeventiende eeuw heerste de mensen zijn gestorven en anderen zijn vertrokken om hier nooit meer terug te komen. Toen kwam er een brand. Ze hebben beide kanten van de steeg afgezet. Toen ze hier later weer gingen bouwen, deden ze dat over de oude steeg heen.’ Hij bescheen met zijn lantaarn het plafond dat zich nu zo’n vier verdiepingen boven hen bevond. ‘Ziet u dat marmer daar? Dat is de vloer van het stadhuis.’ Hij glimlachte. ‘Ik ben vorig jaar met de rondleiding mee geweest.’

‘Ongelooflijk,’ zei de dokter. En toen tegen Rebus: ‘Ik ben dokter Galloway.’

‘Inspecteur Rebus. Fijn dat u zo snel hier kon zijn.’

De dokter negeerde dit. ‘U bent bevriend met dokter Aitken, niet-waar?’

Aha, Patience Aitken. Die zou nu wel thuiszitten, haar voeten onder zich gevouwen, met een kat en een de geest verrijkend boek op haar schoot, en saaie klassieke muziek op de achtergrond. Rebus knikte.

‘Ik heb weleens met haar samen een operatie gedaan,’ verklaarde dokter Galloway.

Ze stonden nu in de eigenlijke steeg, een smal en tamelijk steil straatje tussen stenen gebouwen. Langs een van de kanten liep een afwateringsgoot. Gangen gaven toegang tot duistere nissen, in een waarvan zich volgens de agent een bakkerij bevond met nog intacte ovens. De agent begon Rebus op de zenuwen te werken.

Er waren nog meer leidingen, pijpen en elektriciteitskabels. Het andere eind van de steeg werd afgesloten door een liftschaft. Overal waren tekenen van bouwwerkzaamheden te zien: zakken cement, stellingbuizen, emmers en schoppen. Rebus wees op een booglamp.

‘Kunnen we die aansluiten?’

De agent dacht van wel. Rebus keek om zich heen. Het was hier niet klam of kil, en er hing ook geen spinrag. De lucht leek vers. Toch bevonden ze zich zo’n drie, vier verdiepingen beneden straatniveau. Rebus pakte de zaklantaarn en scheen ermee in een deuropening. Aan het eind van de gang zag hij een houten wc waarvan de klep omhoogstond. De deur ernaast leidde naar een lange gewelfde ruimte met witgekalkte muren en een aarden vloer.

‘Dat is de wijntapperij,’ zei de agent. ‘De slager is de volgende deur.’

Dat klopte. Ook dit was een gewelfde ruimte, eveneens witgekalkt en met een vloer van aangestampte aarde. Maar in het plafond ervan was een groot aantal ijzeren haken bevestigd, kort en zwart uitgeslagen, maar blijkbaar ooit gebruikt om vlees aan te hangen.

Ook nu hing er vlees aan een van de haken.

Het was het levenloze lichaam van een jonge man. Zijn haar was donker en steil, en het plakte aan zijn voorhoofd en zijn nek. Zijn handen waren vastgebonden en het touw was over een van de ha-

ken getrokken, zodat hij met zijn uitgestrekte handen tegen het plafond hing en zijn tenen maar net de grond raakten. Ook zijn enkels waren bijeengebonden. Overal was bloed, wat maar al te duidelijk werd toen de booglamp plotseling aanflitste en licht en schaduwen verspreidde op de muren en het plafond. Er hing een vage geur van ontbinding, maar er waren godzijdank geen vliegen. Dokter Galloway slikte moeizaam. Zijn adamsappel leek weg te duiken om dekking te zoeken, en hij liep de steeg weer in om over te geven. Rebus probeerde zijn eigen hartslag tot rust te brengen. Hij liep om het lijk heen, waarbij hij voorlopig afstand bewaarde.

‘Zeg het maar,’ zei hij.

De agent stak van wal: ‘Die drie jongelui hierboven wilden hier naar beneden gaan. De rondleidingen waren voor de duur van de bouwwerkzaamheden gestopt, maar zij wilden ’s nachts naar beneden gaan. Er doen een heleboel spookverhalen de ronde over deze plek; honden zonder kop en...’

‘Hoe zijn ze aan een sleutel gekomen?’

‘Van de opa van de jongen. Dat is een van de gidsen hier. Een gepensioneerde planoloog of zoiets.’

‘Dus ze waren op zoek naar spoken, en toen vonden ze dit hier.’

‘Dat klopt. Ze renden terug naar High Street waar ze agent Andrews en mij tegen het lijf liepen. We dachten eerst dat ze ons in de maling namen.’

Maar Rebus luisterde al niet meer, en toen hij weer sprak, was dat niet tegen de agent.

‘Arme donder, kijk nou wat ze met je hebben uitgevreten.’

Hoewel het tegen de regels was, boog hij zich naar voren en bestaste het haar van de jonge man. Het was nog enigszins vochtig. Waarschijnlijk was hij vrijdagnacht gestorven en was het de bedoeling geweest dat hij hier het hele weekend bleef hangen: lang genoeg om ook eventuele sporen en aanwijzingen tot ontbinding over te doen gaan.

‘Wat denkt u ervan, inspecteur?’

‘Revolverschoten.’ Rebus keek naar de bloedspatten op de muur. ‘Iets met veel kracht. Zijn hoofd, zijn ellebogen, zijn knieën en zijn enkels.’ Hij slikte even. ‘Hij heeft een sixpack gekregen.’

Er klonk geschuifel in de steeg en de onvaste straal van een andere zaklantaarn scheen rond. Er bleven twee gedaanten in de deur-